

Nr 115.

Av herr **Carlström m. fl.**, om anslag till bidrag till inköp av konstgödsel i de fyra nordligaste länen.

År 1938 väcktes motion med yrkande att staten borde i de fyra nordligaste länen lämna bidrag till inköp av konstgödsel i likhet med om än i andra former än vad hittills utgått för kalk. Detta vore, menade motionärerna, desto mera påkallat som jordbrukarna i de nordligaste länen därigenom skulle stimuleras till ökad odling av fodermedel och bliva mera oberoende av inköp från utlandet av fodermedel eller foderkakor. De begärde ett förslagsanslag för ändamålet på 700 000 kronor.

Lantbruksstyrelsen framhöll i sitt yttrande över motionen, att lokala gödslingsförsök visat, att de norrländska jordarna äro i mycket hög grad tacksamma för konstgödsel. Behovet av fosfat och kalialter är sålunda betydligt större i Norrland — särskilt å dess myrodlingar — än i jordbruksbygderna i södra och mellersta Sverige. »Även om kvävebehovet i Norrland till följd av karaktären av dess växtodling icke är fullt så stort som annorstädes, är emellertid detta behov hittills i så ringa grad tillgodosett, att det för närvarande synes särskilt angeläget, att användningen av kvävegödselmedel stimuleras.»

Lantbruksstyrelsen ansåg dock icke subsidieformen vid inköp vara den bästa lösningen av konstgödsel frågan utan förordade en avsevärt vidgad praktisk undervisningsverksamhet för vägledning i bl. a. rationell konstgödselanvändning.

Jordbruksutskottet biträdde i princip förslaget om anvisande av statsbidrag till inköp av konstgödsel i de fyra nordligaste länen. Utskottet fann emellertid ett system med fraktbidrag verka mera rättvist och tillstyrkte ett förslagsanslag av 200 000 kronor för sändningar av för jordbruket i de fyra nordligaste länen avsedd konstgödsel från hamnar i dessa län. Detta blev också riksdagens beslut.

Redan vid andrakammardebatten i ärendet yppades farhågor för att fraktbidragen icke skulle få någon större betydelse för de norrländska jordbrukarna. Hjälpens kunde ingalunda beräknas få den effekt, som fallet blivit, om motionärernas förslag bifallits. Inga fraktbidrag skulle få utgå för transport med lastbilar. Men i praktiken anlätades just lastbilar och endast sällan järnväg. Det framhölls i debatten såsom sannolikt, att endast en del av Lappland komme att kunna utnyttja statsbidraget i fråga om järnvägstrafiken, och att det komme att inskränka sig till omkring 25 %.

Lantbruksstyrelsen bekräftade för sin del i skrivelse den 10 oktober 1938, att fraktbidragen äro av ringa betydelse för det norrländska jordbruket. Styrelsen skrev:

»Ifrågavarande bidragsverksamhet synes icke komma att bli av nämnvärd betydelse för jordbrukarna i de egentliga jordbruksbygderna utefter kusten, till vilka konstgödseln i stor utsträckning plägar transporteras med lastbil och endast å korta sträckor fraktas å järnväg. För det mindre antal jordbrukare, som äro bosatta i lappmarken samt i Jämtland, torde däremot konstgödseln med anlitande av ifrågavarande fraktbidrag kunna förbilligas med intill ungefär 1 krona per 100 kilogram. Bidragsverksamhetens betydelse för jordbrukets lönsamhet i de fyra nordligaste länen torde således bli skäligen ringa. Därest anslag för ändamålet likväl anses böra anvisas, synes detsamma böra beräknas till nyssnämnda belopp, 75 000 kronor.»

De vid 1938 års riksdag väckta motionerna avsågo att statsbidrag till inköp av konstgödsel borde utgå med 3 öre pr kg i Norrbottens län och i de tre andra länen med 2 öre.

Lantbruksstyrelsen riktade mot denna form för statsbidragets tilldelning den anmärkningen, att genom att bidragen satts lika stora för alla slag av konstgödselmedel de bleve förhållandevis större för fosfat och kalialter än för kvävegödselmedel och därför kunde befaras medföra en ytterligare förskjutning av förbrukningen utav konstgödsel till förmån för framför allt superfosfat. Med hänsyn till denna anmärkning föreslogo 1939 års motionärer rörande bidrag till inköp av konstgödsel i de fyra nordligaste länen att förutom nu utgående fraktbidrag skulle lämnas ett bidrag i fråga om Norrbotten, med sina i allmänhet större omkostnader i olika avseenden, med 25 % på inköpspriset och till jordbrukarna i de tre övriga nordligaste länen med 20 % vid inköp av konstgödsel. Med hänsyn till då gällande priser och konstgödsel förbrukning begärdes ett förslagsanslag av 700 000 kronor.

Vid behandlingen av 1939 års motion erinrade jordbruksutskottet om riksdagens beslut föregående år, vilket innebar ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att utlämna fraktbidrag för transport av konstgödsel med järnväg eller å omnibuslinje, vilken trafikeras av statens järnvägar och vid vilken järnvägens frakttaxor tillämpas. Utskottet yttrade vidare:

»Enligt vad utskottet tidigare tillstyrkt skall verksamheten fortsätta jämväl under nästa budgetår. Den erfarenhet man hittills erhållit av denna bidragsform är emellertid obetydlig. Framför allt med hänsyn härtill anser utskottet skäl icke föreligga att redan nu å förevarande område inrätta ytterligare en form för den statliga understödsverksamheten.»

Sådan erfarenhet måste dock enligt vår mening anses nu föreligga. Till fraktbidrag för ifrågavarande ändamål anvisades för

budgetåret 1938/39 förslagsanslag 200 000 kronor

»	1939/40	»	75 000	»
»	1940/41	»	50 000	»

och nu föreslår departementschefen ytterligare sänkning av anslaget till 40 000 kronor. Vid 1939 års riksdag beslöts anslaget användning att gälla

samtliga norrländska län samt dessutom de delar av Kopparbergs och Värmlands län, där jordbrukets ställning är i stort sett likartad med den i Norrland. Trots denna utvidgning av tillämpningsområdet för fraktbidragens tilldelning lämnades bidrag från anslaget under budgetåret 1939/40 med allenast 41 736 kronor.

Vill man främja det norrländska jordbruket genom förbilligande av konstgödseln är det tydligt att fraktbidragssystemet måste utbyggas med direkta bidrag för inköp av konstgödsel. Förutom de svårigheter det norrländska jordbruket har att kämpa med på grund av den korta vegetationstiden och andra med klimatet och jordens beskaffenhet sammanhängande faktorer kommer nu härtill angelägenheten av att under rådande kristid och avspärrning största möjliga produktion av livsmedel åstadkommes. Under det att i sydligare belägna delar av landet med gynnsammare produktionsbetingelser konstgödselanvändningen är förhållandevis riklig, är den däremot högst begränsad i övre Norrland, där användningen av densamma dock är starkast motiverad. Endast ett verksamt förbilligande av gödselinköpen för jordbrukarna kan härvidlag ge den erforderliga stimulansen till ökad användning av konstgödsel.

I likhet med 1939 års motionärer föreslå vi att förutom nu utgående fraktbidrag bidrag skall lämnas i fråga om Norrbotten med 25 % på inköpspriset och till jordbrukare i de tre övriga nordligaste länen med 20 % vid inköp av konstgödsel. Till ledning för beräkning av anslagsbehovet ha vi från svenska lantmännens riksförbund införskaffat följande ungefärliga uppskattning av förbrukningen av konstgödsel i de fyra nordligaste länen för året 1940:

Kalisalter	7 150 ton
Fosforsyrade gödselmedel	18 200 »
Kvävegödselmedel	7 150 »

Med nuvarande marknadspris och en konstgödsel förbrukning, som bör beräknas något överstiga nyss angivna kvantiteter, torde man böra beräkna anslagsbehovet till omkring 900 000 kronor. Anslaget bör erhålla karaktären av förslagsanslag.

Med återopande av vad ovan anförts hemställa vi,

att riksdagen under nionde huvudtiteln till en ny anslagspost: Bidrag till inköp av konstgödsel i de fyra nordligaste länen måtte bevilja ett förslagsanslag av 900 000 kronor att disponeras enligt av oss härövan angivna grunder.

Stockholm den 22 januari 1941.

C. Fr. Carlström.

Gustaf Velandér.

P. J. Näslund.

C. I. Asplund.

Lage Svedberg.

Torsten Caap.